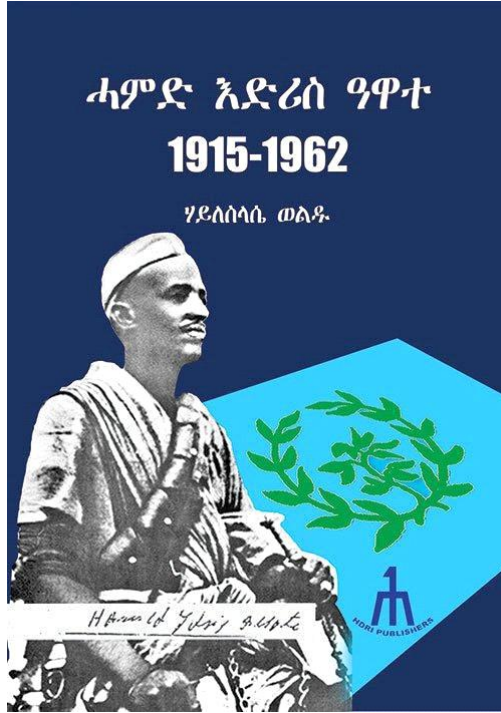

ሓምድ እድራስ ዓዋቱ

6

ኬትባይ፡ ሀይለስላሴ ወልዱ
መተርጅማይት፡ ዓሽ ዑስማን
ኤረትሮየ ሓዳስ

እሎም ክልኦት ሰብ ቀጥፈት፡ ሳልሳዮም መሐመድ ሓምድ፡ ብዝሓም ለተልዎም እንዴ ረክበው ሰሞም ዲብ ተዐቤ ጌሶት ወምን አክሎም እትቡላም ዐለው። ደገጊት ጋሽ-በርክ ክየድ ወደው። ምስል ዲብ እንቶም፡ መርባት አቅሰነው፡ ሀጅመው፡ ተሀጅመው፡ ዘምተው። ምናተ ለክልኦት ጠባይያም በንበን ሰበት ዐለ፡ ምስንዮቶም የአተላሌት። እብ ሰቡብ ዲብ ሕድ ለኢብይእ ጠባይያም ኢትፋሀመው። ዐሊ ሙንጣዝ እምበል እግል ናዩ ወእሉ ለተሌ መሳልሕ ብዕድ ከሰሱ የዐለ። ምናተ ሓምድ ዶል-ዶል እብ መርባቱ ክሉ ሕድ ለአገንሑ ዲኢኮን ክምስልሁ ኢኮን። እግል ሐቴ ጀሀት ለልትጸገግመ የዐለ። ምን ለትፈናተ ቀባይል በሀለት ምን ናረ፡ ቢንግምር፡ ማርዮ፡ ኩናመ፡ ውላድ አውለት ወሐባብ ውብዕድ ለትጀምዐው ሸፈቲት እንዴ ከምከመ መሬሕ ዐለ።”

አምዕል ሐቴ ዐሊ ጀማዐቱ እንዴ ሀረስ እበዩ ክም ጌሰ ደልዩ እንዴ አለቡ፡ ምን ከረ ሓምድ በኩ ትፈንተ። ሓምድ ሌጣቱ ለትሸከከዩ። ሀደምደሚ ዲበ እለ ፈቴ ወለት ጋይስ ገብእ ቤለ ከእግል ለዐርዮ ለታርፋም ዐለው መርሐ ከትበገሱ።

ዐሊ ሙንጣዝ እትጅሁ ሸንከት ሀደምደሚ ምንመ ዐሊ፡ ሐሬ ላቱ ጀሀት ሞጎራዬብ እንዴ አወለጠ፡ ዲብ ጊራደ ድካን ዘምተ ከእንሳሁ እንዴ ጸዐነ ጉፋቴ ጌሰ። ዲቡ እግለ ጀማዐቱ ዐፍሽ ዲብ ካፍሎም፡ ክልኦት ውላድ ሶሮባቲ ዑመር ደምባይ ወኣሮት ርዝቅ ልቡሉ ሸቃላይ ዑመር ዑቡይ ዐረወ። ማሎም እግል ልብለስ እቶም ምንመ ተሐሰበው አበ እግሎም። ከረ ሓምድመ እንዴ መጽአው ሰበት ኢተዐወተው ሰአየት እንዴ በትከው አካኖም አቅበለው።

ሓምድ ወሑ-ሰላስ ክልኢቶም ዲብ አካን ውቅል ዲብ ዕዛል እንዴ ትገሰው ለመሻክል ለአተቃብሎ። እድሪስ መሕሙድ ቱ ሑ-ሰላስ። (እት መደት ዕስክርነት ጥልያን ዲብ ደሴ- አቶብዩ ሰላስ ትትበሀል ካርዕ ሰበት ዐሊ፡ ሑ-ሰላስ ለትብል ክናየት ፈግረት እግሉ።) ለቀድዩ ገድም ፈሀመው። ሓምድ መሰንቆ ዙብጥ ወቡን ሰቴ።

ዐሊ ሙንጣዝ ምን ቅብላት ክም ረአዮም አስኮም ጌሰ። እግል ሓምድ እግል ልትሐደሩ እንዴ ቤለ፡ “እንከ ተመር “ ቤለዩ። “ሚ” ቤለ ሓምድ ማል ሐራም ክም ተ እንዴ ትሸከከ። “ዮም ድካን ኦሮት እሉ ዘመትኮ” በልሰ ዐሊ ሙንጣዝ። ሑ-ሰላስ ላቱ ዳግም። እብሊ ሓምድ እንዴ ሐርቀ።

“ትወርኬ ተመርከ ወኖስከ ተሓገለኒ። ምን ተሐግል ሀበኒ ወምን ተዐርቅ አልብሰኒ አፎ ኢትብል? ኦሮት ከሰርኮ ገብእ ሚ ከሰብኮ እት ልብል ቀለም ወገፍተር እንዴ ነስኦ ጀምዕ ወለኦነቅስ ለልውዕል በዐል ድኬናይ፡ ማሉ ዘመትኮ ምን ትብል፡ እት ርሑ እንዴ ፈርሀ እለ ልብል አለቡ። እንተ እናስ በዐል ሰምዐት ዲብ ክል አካን እመር ክእነ ትወዴ! ክመ ሰርጎ እሲት ለነዝዐካ ትትሐሰብ። ጊስ ተጅር እቡ” ቤለዩ።

ዐሊ ሙንጣዝ ኢበልሰ እቱ፡ ሐርቅ ዲብ እንቱ ጀማዐቱ እግል ልጅመዕ ሰፋረት ዙብጠ። ከ ምስልዩ ለገይሰ የለ ልትበገስ! ብዕደት ብዙሕ ኢትሃገ። ትግሬ ምስሉ ጌሰው ወናረ ምስል ሓምድ ተርፈው። እብሊ እንዴ ትፈናተው በንበን እግል ልትሐረኮ አንበተው ።

ዐሊ ሙንጣዝ እምበል ሀዳይእንደዋ እብ ቀሰብ ብዕድ ዛምት ኢኮን። ሀቡን ልብል ወለሀዩቡ፡ ርድኡን ልብል ረድእው። አባዩ ቀትል እብ ሰይፍ ወጠልገት። ዲብ ሀዳይእንደዋ ላኪን ሬሕ ኢነስኦ ማል ሌጠ ዘምቶ ዲብ ልብል እብሊ እዝንዩ ሰምዐኩሁ፡ እንዴ ቤለ ሰቡብ በአሶም “ብዕድ ዐለ” እንዴ ቤለ ለወሰከዩ አሰባብ ሀለ። ሐቆ ሞት ሰይድነ ሙስጠፈ እግል ሱዳንዩን ሃዳይእንደደወ ዲብ መዓርክ ብዙሕ እንዴ ዘምተዎም ወቃተለዎም ከም ትዳገነዎም፡ ዲብ ባካት እንዴ ኢደግነው እቱ እንዴ ኢልትዘመት ለተርፈ አሰክ 100 ረአስ ምን እንሰ ለዐለ እግሉ ሸንግራይ ለልትበሀል ሀዳይእንደዋይ ትሩድ ዐለ።

ሸንግራይ ሰለሕ ምን እዴሁ ኢከሬ። ኦሮትመ እግል ኢልግበእ ክልኦት መንዱቅ ምስል። እምበል እለ ምን አሰሩ ለኢተርፎ ምን አርብዐት አሰክ ሐምስ ተላይ እብ ሰልሐም ዐለው እግሉ። እብሊ ሰቡብ ጅፈር እንሳሁ ለቀርቦ ሰብ ንዋይ ልግብኦ ወእብ ባኩ ለለሐልፎ ሸፈቲት ኢዐለው። እግል እለ ዐሊ ሙንጣዝ፡ ሓምድ ዐዋቱ ወሐጎስ ተምነዎ ለሐርግጎ እቱ ዐለው።

ለእንሰ ሽንግራይ ጸዓዲ ዲብ ትጉብእ ጤለ ትትብሀል። ኮግ- ኮግ! ዶል ልብል እንዴ ትጀምረህ ትገይሱ። ሽንግራይ እለ እንሳዬ ሐቆ ትዘመተት ደምዬ እንዴ ትዓዲት ትገይሱ! ልብል ዐለ። ክሉ እንዴ ዘመትነ ህተ ታርፈትነ ዐለት።

ገድም ንዘመተ ትብሀልነ። ሰኒ ክም ቤለው። ዐሊ ሙንጣዝ ኦሮት ፎርማቶሬ ቢንግምራይ ትላክ ከሽንግራይ እግል ንዘመቱ ገበይ ወሀብከነ እቱ” ቤለዩ። አይወ ገበይ ሀይበኩም እቱ” ከላሰ ምነ እንረክበ እንክፍለክ ቤለው ምስል ሓምድ። እሊ እት ሀዋሻይት ቱ። ዐሊ ሙንጣዝ መሰኡልነ እንዴ ገብአ ለአኬነ ከሐር ሐደግናህ። አነ። ሓምድ ወሰሰ ነፈር ብጎርነ። ሳብዓይነ ፎርማቶሬ። ከርከበት አቅበልነ። ከምነ ትብገሰነ። ሰጋደት ሎኮቤብ አድሐ ሐለፍናህ። ምኑ ጋድሞታት ሩብዳ ደነንነ። ዲብ ደብዐት ሐቱ ሰኩብነ። ሽንግራይ እብ እንሳህ ዲባተ ምብራኩ። ምድር መሰ ወፎርማቶሬ ምን ገንሐዩ ሽንግራይ ኢረክበዩ።

ሰር ላሊ ክም ሐልፈት ሽንግራይ እብ እንሳህ መጽአ። እንሳ ማዩ ሰቴት ከአትባረከት። አርድ በርሀ። ሽንግራይ ዲብ ሕሊል ሰልሐ ለአነድፍ ዐለ። አሮት ምነ ተለቹ እንሰር ወለብዕዳም እተ መዐደዩ። እንፍርህ ምኑ እግል ሽንግራይ። ምን ልእተዩ። ዕጽ ከሬነ ወዲብዬ በጽሐ። አሮት ህዬ ዲብ ሓምድ። ቀረብነ። ሀጀምነ። አነ እግል ሽንግራይ ሰልሐ ዲብ ለአነድፍ ለከፍኮ እቱ። ክም ኢቀንጽ ክልኤ ወርከቱ ሰበርኮ ምኑ። ለአነድፍ ለዐለ መንዱቅ እብረቱ እፍጉረ ምኑ ዐለ። ለካልኣይ ህዬ ዲብ ረአሰ ዕጩት ዐለ ኢለዐሬ እቡ። ሽንግራይ እግል ልቅነጽ ጀረብ። አዜመ ዲብ ዔጻቱ ሸወዋክው ከወድቀ። ዲብ ሰጤቱ አቴኮህ እግሉ ከሞተ። አነ ሰለሕ ወዐፍሽ ሽንግራይ ረፍዐኩ። ሐጅብቱ ነሰአኮ ከዲብ ጁብዬ ከሬኮህ። ገመሉ ጸበዋኩ። ሓምድ ክልአት ቀትለ። ምነ ጅማዐትናመ አሮት ትቀተለ። አርበዐት መንዱቅ ነሰአነ። እንሰ ትረበሸት። ወገዓራት ወዴት። ፎርማቶሬ ክልአት ገመል እግል እቅተል ቱ ቤሌነ። ቀትለ። ገሌ ገልቤ። ወለብዘሕት ትብገሰት። እለ እንዴ ነሰአነ ምነ ለሀረብናህ ማርሰ ቴክላይ። ቅሮረ አቴነ። ምኑ መሓዝ ዐንሰበ እንዴ ትማጤነ ከርከበት አቴነ። አሰክ ሳወ አተላሌነ።

ዲብ ሳወ። እት ኬሩ ዐሊ ሙንጣዝ አልገዴን ህለው ቤሌነ። እሎም ሰለሰ እናሰ እበ እንሰ ሰዔነ። ለዐድ አቴናህ። ለሽንግራይ ገመል ገደድ ጽዑን እቱ ህሌኮ። አንሰ ዐለለዩ። ዐሊ ሙንጣዝ ህዬ ሐመያህ። “እንተ ለሐደግካህ እንሰ ኤረበ (ወሬሕ) ሓምድ አምጽአዩ ቤለያህ። እግል ሓምድ ወእግልዬ ሐለያነ።

ለእንሰ 80 ረአሰ ዐለት። ንትካፈለ ቤለው ከትካፈለት። ‘በሎ ‘ ቤለ ዐሊ ሙንጣዝ ከም መፋሀመትነ ወገለድነ አሮት ዝያደት ሀቡኒ ቤለ። ሓምድ እብ ህግዩ ዐሊ ሐርቀ። ውፋቅነ ምስልነ ዲብ ዘመትካህ ቱ። አዜ ሐቅ ወሐላል ኢገብአት ምን ገብእ ዝያደት ኢነሀይበከ። እብሊ ሰቡብ እብ ዋለግ ሕድ እግል ልዝበጦ ሐዘው። ውላድለ ዐድ እግል ዐሊ ሙንጣዝ ሕደግ! ሓምድ ሐቆ ቀተልክ ክለ እሰላም ጸርክ ኢኮን። ክም ቤለው። አዝመ ምኑ። ምን ክል ምኒናክ ሮኦት ገመል ነሰአ። ክልነ ዲብ ሰለሰ አሮት ገመል ትካፈልነ። አሮክ ከመ ወጅቡ። ህቶም ሕድ ትዳገነው ከሕድ እግል ልቃትሎ ሐዘው። እሊ አሮት ምነ ሰቡብ በአሶም ወእቢሆም ቱ።

ለሽዑብ ቀላቅል ስካብ ለክልኦ በአሰ ወዘማቴ ድቁብ ወሕፋን ዲብ እንቲ፡ ለአተላሌ ጸንሐ። እት ሰነት 1945 ፍንጌ ክልኦት ለሽዑብ ወቅት ብዙሕ ለነሰኦ ዐሬ ገብኦ። ሐቆ እሊ ዐሊ ሙንጣዝ ምስል መሐመድ ሓምድ ወገሌ እሉ ለተሉ እዳረት እንግሊዝ ሰለመው። እት ሰነት 1946መ ዐፎ ለገብኦ እግሎም 252 ምን ቢንግምር እብ 700 መንዱቆም ሰለመው። ዓመተን ኦምን ወአማን ገብኦ።

ሐጎስ ተምነዎ፡ ሰብብ ፍንቲት ሓምድ ወዐሊ ሙንጣዝ፡ ምስል እሊ ለትሰመ አዋጅ ዐፎ እንዴ አትጸባጣመ፡ እዴ ናዝራት ወመሻይክ ቢንግምር ክም ዐለት እቲ እብ ተውሳክ ሸሬሕ። ሀዳይእንደወ ክም ሰርተት፡ እንግሊዝ ዲብ ድዋራት ሀዋሻይት ከሌብ ከልቦ ቤለ። . . . ገድም ምድር ትከለበ ወቢንግምር ዲቡ እንዴ አተዮም፡

ዐሊ ሙንጣዝ ሐቆ የአምጽአክም ዮም እብሊ ጀላቲና (ቀናብል) እግል እጅለፈክም ቲ ቤለዮም። ሀቶም ህዩ ዋጃብ ሀበነ ቤለው። ሰለስ ሳዐት ሃይብክም ህሌኮ ‘ ሰለስ ሳዐት ሐደዩ ህቲ ህዩ ምን ክሉ ለትኦኬ ክልኤ ሳዐት ወሰር ሀብኮክም ቤለዮም። ሃያእ! ሕነ ገድም መዩት ኢነአውድ፡ እንዴ ቤለው፡ ዐሊ ሙንጣዝ ለብእቲ ማሕበር ወደው። ዐሊ ሙንጣዝ ቤልው’። እብ ዐፎ ንኦቲክ ማሚ? ሰኒ ኦቲኒ። ቤለዮም። እንግሊዝ ህዩ ምስል ዐሊ ሙንጣዝ ከም ነፈር ተዐፊ እነ? ዐስር ሐመሰ። ዐሊ ሙንጣዝ የለ ሕለፍ ከአዳምክ ትላኬ ትበሀለ። ሕነ ዲበ ባካት ዐልነ። ለናታብ ልትበሀሎ በይኖም እንዴ ትላከ፡ ሕነ ዲብ እሊ ጋድም እንዴ ሐድጌነ አቁርደት ትመዩ። እብሊ እንዴ ሐድጌነ ዲብ እንግሊዝ ሰበት አተ ክልነ ቀሀርነ።

ዐሊ ሙንጣዝ፡ እብ ዐፎ ክም አተ ወሕነ ክም ተረፍነ፡ ሼኽ አልአሚን፡ ሼክ ሳልሕ፡ ድግለል፡ ዐሊ ዐገብ፡ ለልትበሀሎ መጃልሰ ዐባዩ ዐለው፡ በሎ ቤሌነ እንዴ ጀምዔነ፡ ዮም ላሊ ወፈጅር ዐድክም ሐቆ ኢግሰክም፡ እብ ሰይፍ ልግበእ ወፈረሰ እግል ንጅለፈክም ቲ እግል ንካይደክም ቲ፡ እንቲም እለ ቀተልክም ምን ትቀትሎ ኢተኦክልሱነ ቤሌነ።

ሓምድ እድሪስ ዐዋቴ እናሰ ቲ። ዓቅል ቲ። ሐጎስ ቤሌኒ። “አሀ”፡ እንተ አዳምክ እንዴ ነሰኦክ ዐድከ፡ አናመ አዳምንዩ እንዴ ነሰኦክ እግል ህረብ ቲ። ዐድነ ቀድረነ ዲኢኮን ብዕድ ለቀድረነ አለቡ፡ ቤሌኒ። እብሊ አነ ወ21 ነፈር ዲብ ሕነ እብ ሀደምደሚ ዲብ ሐቲ ላሊ ደብር ሳለ አቴኮ። ሓምድ ህዩ ሴዕ ነፈር ዐለው ምስሉ እሎም እንዴ ነሰኦ አውላሁ ፈግረ።